Adam Smith

Alev Alatlı (BATI'YA YÖN VEREN METİNLER)

Adam Smith de (1723-1790) Hume gibi İskoçya'da doğdu. Glasgow ve Oxford üniversitelerinde iyi bir eğitim aldıktan sonra önce mantık, sonra da ahlak felsefesi konularında Glasgow Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. Ama 1760'larda esas olarak ekonomi ile ilgilenmeye başladı, bu alandaki çağdaş teorisyenlerin yazılarını 3 Montchretien burada 1562'den 1598'e kadar aralıklı olarak süren Fransız Din Savaşlarına atıfta bulunuyor. Özellikle Fransa'dan Ansiklopedi'yi okuyarak hakkında çok şey öğrendi ve eski merkantilist doktrinlere düşman olan ünlü fizyokratlar grubunun yazdıklarını inceledi.

Smith'in Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Sebepleri Üzerine Bir Araştırma adlı eseri 1776'da basıldı ve "klasik" ekonomistlerin İncil'i haline geldi; ayrıca şimdiye kadar basılan kitapların en etkililerinden biri oldu. İşbölümü Üzerine Emeğin üretici güçlerindeki en büyük gelişmenin ve bir yerde, emeğin yönetiminde ya da kullanılmasında gösterilen ustalığın, el yatkınlığının ve kavrayışın çoğu, anlaşılan işbölümünden ileri gelmiştir. İşbölümünün, topluluğun genel çalışması üzerindeki etkileri, belirli birkaç sanayi mamulü üzerinde kendini nasıl gösterdiği gözden geçirilirse, daha kolaylıkla anlaşılabilir. (...) Onun için, pek ufak olmakla birlikte işbölümünün çokça göze çarptığı bir yatırımdan, iğnecilik zanaatından bir örnek alalım; işi bilmeyen bir işçi (...) son kertesine dek çalışmakla, günde belki bir iğneyi güç yapar; yirmi iğneyi ise hiç yapamaz. Ama şimdiki yapılış şekliyle bu iş, başlıbaşına bir zanaat olduktan başka, yine ayrı birer iş olan, bir sürü kollara ayrılmıştır.

İşçinin biri teli çekip gerer; bir başkası bunu düzeltir; bir üçüncüsü keser; bir dördüncüsü ucunu sivriltir; bir beşincisi baş geçebilmesi için tepesini ezer. Başı yapmak iki üç ayrı işlemi gerektirir. Başı tepeye takmak ayrı bir iştir. İğneleri ağartmak başka bir iştir. İğneleri kâğıda sıralamak bile, başlıbaşına bir zanaattır. Önem taşıyan iğne yapma işi, böylece aşağı yukarı on sekiz ayrı işleme bölünmüştür. Kimi fabrikalarda, bütün bunları başka başka işçiler yapar. Ötekilerde ise aynı işçi, bunların kimi zaman ikisini, üçünü birden yapar. Ben yalnız on işçi çalıştırdığı için bir kısım işçilerin bu işlemlerden ikisini, üçünü birden yaptıkları bu tür küçük bir fabrika gördüm. Pek yoksul ve bu yüzden gerekli aletler bakımından kötü donatılmış olmasına karşın, işçiler sıkı çalışınca, aralarında, günde on iki libre kadar iğne yapabiliyorlardı.

Her librede, dört binden çok orta boy iğne bulunmaktadır. Demek, bu on iki kişi bir arada günde kırk sekiz bini aşkın iğne yapabilmekteydi. Şu halde, kırk sekiz binin onda birini yapan her adam, günde, dört bin sekiz yüz iğne yapıyor sayılabilir. Oysa, birbirine bağlı olmadan, ayrı ayrı çalışsalar bu iş için yetişmemiş bulunsalardı, bunlardan her biri, günde teker teker, kuşkusuz yirmi iğne, belki bir tek iğne bile yapamayacaktı. Yani yaptıkları çeşitli işlemlerin elverişli bölümü ve birleşimi sonucunda şimdi başardıklarının iki yüz kırkta birini muhakkak dört bin sekiz yüzde birini, ihtimal ki beceremeyeceklerdi. (...)

BİR KAMU MESELESİ OLARAK EKONOMİ

Başka her zanaat ve imalatta işbölümünün etkileri şu pek ufak iştekileri andırır. Ne var ki, bunların birçoğunda iş, ne böylesine ince bölümlere ayrılabilir ne de işlem bakımından böylesine basitleştirilebilir. Ancak, işbölümü her zanaata ne denli sokulabilirse emeğin üretici

güçlerini o oranda artırmaktadır. Türlü zanaatlarla çeşitli uğraşların birbirinden ayrılmasının bu fayda üstünlüğü dolayısıyla olduğu anlaşılıyor. Bu birbirinden ayrılma ise genel olarak, çalışmanın ve gelişmenin en yüksek kertesinden yararlanan ülkelerde en ileri götürülmüş bulunmaktadır. (...) Gerçekte çiftçiliğin doğal özelliği, inceden inceye emek bölümüne, bir işin öteki işten büsbütün ayırt edilmesine, sanayide olduğu kadar elverişli değildir. Çoğu zaman, marangozluk ile demircilik zanaatının ayrıldığı şekilde, hayvan besleyenle mısır yetiştiren çiftçinin işini birbirinden büsbütün ayırmaya olanak yoktur. İplikçi, hemen her zaman, dokumacıdan ayrı bir kimsedir. Oysa çift süren, tırmık kullanan, tohum eken, ekin biçen çoğunlukla aynıdır. Bu başka başka türden işlerin sırası, yılın farklı mevsimlerinde geldiğinden, tek bir insanın bunların herhangi biriyle sürekli olarak uğraşması mümkün değildir.

Bu zanaatta, emeğin üretici güçlerinin sanayideki gelişmeye ayak uyduramamasının nedeni, belki çiftçiliğin bütün kollarında kullanılan emeği öyle baştan aşağı, tüm olarak birbirinden ayırmanın imkânsızlığıdır. Gerçi pek varlıklı milletler, genel olarak, çiftçilikte de, sanayi de komşularını geçerler. İşbölümünün sonucunda aynı sayıda adamın iş miktarında sağlayabildiği bu büyük artış, üç ayrı nedene sahiptir. (...)

İlki, el yatkınlığının gelişmesi, işçinin başarabileceği iş miktarını kesinkes artırır; işbölümü, her adamın görevini birkaç pek basit tek işleme indirip bu eylemi işçinin yaşamında biricik uğraş haline getirdiğinden, işçideki el yatkınlığı kuşkusuz pek çoğalır. (...) İkincisi, bir çeşit işten bir ötekine geçerken, çoğunlukla yitirilen vaktin tasarrufu ile elde edilen fayda, ilk bakışta sanacağımızdan çok büyüktür. Bir çeşit işten, bir başka yerde, büsbütün ayrı aletlerle yapılan bir ötekine çabucak geçmek olanaksızdır. Küçük bir çiftliği ekip biçmekte olan kırdaki bir dokumacı, tezgâhından tarlasına, tarlasından tezgâhına giderken, vaktinin çoğunu yitirir. Her iki zanaat aynı atölyede yürütülebildiğinde zaman kaydı kuşkusuz pek az olur ama ne de olsa buradaki bile bayağı belirgindir. (...)

Üçüncü ve sonuncusu, uygun makine kullanarak emeğin ne denli kolaylaştırılıp kısaltıldığı muhtemelen herkesin gözüne çarpmaktadır. Örnek göstermeye gerek yoktur, onun için yalnız şurasına değineceğim: İşi bunca kısaltıp kolaylaştıran bütün makinelerin icadı, anlaşılan kökeninde işbölümünden ileri gelmiştir. İnsanların, bir amaca ulaşmanın daha zahmetsiz, daha kestirme yollarını bulup çıkarmaları, bütün dikkatleri o bir tek hedefe yöneltildiğinde, zihinleri bir sürü değişik şeyler arasında dağıldığı sırada olduğundan daha muhtemeldir. (...)

İyi yönetilen bir toplulukta halkın en aşağı tabakalarına dek yayılan geniş kapsamlı zenginliği oluşturan, işbölümü dolayısıyla türlü zanaat ürünlerinin hepsinin fazlasıyla çoğalmasıdır. Her işçinin elinde, yaptığı eserin kendi gereksinmesinden çok olup, dilediği gibi kullanabileceği büyük bir miktar vardır. Başka her işçi de tıpkı aynı durumda bulunduğundan, yaptığı malların büyük bir miktarını onlarınkinin büyük miktarı ile ya da aynı şey demek olan, bedeli ile değiş-tokuş etmesi mümkün olur. O öteki işçilere gereksinim duydukları şeyleri bol bol verir, onlar da onun işine yarayanları yine çokça sağlamış olurlar. Böylelikle, topluluğun tüm çeşitli tabakaları arasında herkese ulaşan bir bolluk yayılmış olur. (...)

Binlerce kişinin yardımı ve işbirliği olmaksızın, uygar bir ülkede mal bakımından en kötü durumdaki bir kimsenin, pek yanlış olarak külfetsiz ve sade bildiğimiz, her zamanki biçimiyle bile donatılamayacağını anlarız. Gerçi bir lordun pek aşırı gösterişi yanında, berikinin eşyası

elbette çok sönük, çok bayağı kalır; böyle olmakla birlikte, bir Avrupa hükümdarı ile çalışkan, tutumlu bir köylünün eşyası arasındaki fark, her zaman, bu köylünün eşyalarıyla, on bin baldırı çıplak vahşinin yaşamı ve özgürlüğü konusunda dediği dedik nice Afrika kralının eşyası arasındaki kadar olmasa gerekir. İşbölümünün Doğmasına Yol Açan Prensip Üzerine Bunca faydalara kaynaklık eden bu işbölümü, kökeninde, bunun oluşturduğu herkese ulaşan zenginliği önceden görüp amaç edinen bir insan kafasından doğmuş değildir. İşbölümü, öyle geniş bir fayda gözetmeyen, insan tabiatındaki belirli bir eğilimin, yani alıp vermenin, bir şeyi bir başka şeyle trampa ve değiş-tokuş etmek eğiliminin pek yavaş, tedrici fakat kaçınılması imkânsız olan sonucudur.

Bu eğilimin, daha çok aydınlatılması mümkün olmayan insan doğasının temel prensiplerinden biri mi, yoksa daha muhtemel göründüğü gibi muhakeme ve konuşma yeteneklerinin kaçınılmaz bir sonucu mu olduğu, bizim inceleyeceğimiz konu ile ilgili değildir. Bu eğilim bütün insanlarda vardır; başka hiçbir hayvan soyunda görünmez. Hayvanlar ne bunu ne başka çeşit başka çeşit akitleri bilirler. Aynı tavşanın peşinden koşan iki tazı, ara sıra elbirliği ile hareket ediyor gibi görünür. Her biri, avı arkadaşına doğru kışkırtır ya da arkadaşı onu kendisine gönderdiğinde yakalamaya çalışır. Yine de bu, o hayvanlar arasındaki bir anlaşmadan ileri gelmeyip yalnızca o sırada aynı amaç üzerinde hırslarının rasgele birleşmesinden dolayıdır.

Köpeğin bir başka köpekle, hak ve insaf gözeterek, bile bile, bir kemiği bir başka kemik karşılığında değiş-tokuş ettiği görülmemiştir. Hareketleri ya da doğal bağırışı ile bir hayvanın bir başka hayvana bu benim, şu senin; ona karşılık sana bunu vereceğim diye anlattığı görülmüş değildir. Bir hayvan, bir başka hayvandan yahut bir adamdan bir şey elde etmek istedi mi, hizmetini gereksindiği kimselerin yakınlığını kazanmaya çalışmaktan öte kandırma yolu yoktur. Köpek yavrusu anasına yaltaklanır; sofradaki efendisi eliyle beslenilmek istenen zağar bin türlü şaklabanlıkla onun dikkatini çelmeye çalışır. Kimi zaman insanın da kendi benzerlerine karşı aynı oyunlara başvurduğu olur. İstediğini yaptırmak için başka çaresi olmayınca türlü dalkavukluklar edip yaranarak onların lütfunu elde etmeye çabalar. Bununla birlikte, her defasında bu çareye başvurabilmek için vakit olmaz. Uygar topluluklarda her an, bir sürü insanın işbirliği, yardımlaşması gereklidir. Oysa birkaç kişinin dostluğunu kazanmak için bütün ömür hemen hemen yetmez.

Hemen bütün öteki hayvan soylarında, olgunluk çağına erişince her biri tamamıyla başıboştur. O doğal haliyle başka hiçbir canlı yaratığın yardımına ihtiyacı yoktur. İnsanın ise hemen bir düzine soydaşının yardımına ihtiyacı vardır. Bu yardımı yalnızca onların iyilikseverliğinden beklerse, eli böğründe kalır. Onların bencilliğini kendi lehine ilgilendirip dilediğini yapmalarının menfaatleri gereği olduğunu, onlara gösterebilirse, insanoğullarını razı etmesi olasılığı çoktur. Bir başkasına, herhangi bir alışveriş önerisinde bulunanın yapmak istediği budur: ihtiyaç duyduğumu bana verin, siz de benden şu ihtiyacınızı alın. Buna benzer her önerinin anlamı budur. İhtiyaç duyduğumuz bu lütufların en çoğunu böyle elde ederiz. Yemeğimizi kasabın, biracının veya fırıncının iyilikseverliğinden değil, kendi çıkarlarını kollamalarından bekleriz. Onların insan severliğine değil, bencilliğine sesleniriz. Hiçbir zaman kendi ihtiyacımızı ağzımıza almaz, onların kendi faydasından dem vururuz. Bir dilenciden başka kimse yalnızca hemşerilerinin iyilikseverliğine güvenmek yolunu tutmaz. Dilenci bile buna bütün bütün bel bağlamaz.

Gerçi hayırsever kimselerin iyi niyeti, geçiminin bütün temelini oluşturur. Ama eninde sonunda, bu kaynak yaşamak için muhtaç olduğu bütün gerekli maddeleri kendisine iletse bile bunları ona ihtiyaç duyduğu sırada yetiştirmediği gibi, yetiştiremez de. Zaman zaman ortaya çıkan ihtiyaçlarının büyük bir kısmı, başka insanlarınki gibi, sözleşme, değiş-tokuş etme, satın alma ile karşılanır. Birinin kendisine vermiş olduğu para ile yiyecek satın alır. Bir ötekinin bağışladığı giysileri, kendisine daha uygun gelen başka eski giyeceklerle ya da başını sokacağı bir yerle veya yiyecekle trampa eder yahut ihtiyaç duyduğunda yiyecek, giyecek ya da başını sokacağı bir yer satın alabileceği para ile değiş-tokuş eder. Karşılıklı ihtiyaç duyduğumuz lütufların çoğunu birbirimizden, böyle anlaşma, trampa, satın alma ile elde ettiğimiz gibi, kökeninde işbölümüne yol açan da bu aynı alışveriş eğilimidir.

Bir avcılar ya da çobanlar kabilesinde, filan kimse bir başkasından daha çabuk, daha ustalıkla, örneğin, yay ve ok yapmaktadır. O bunları sığır ya da av eti karşılığında, arkadaşları ile sık sık trampa etmektedir. Sonunda anlar ki, böylelikle kendisi yakalamaya çıktığı takdirde tutabileceğinden çok hayvan ve av eti ele geçirebiliyor. İşte çıkarını hesap ettiği için, ok ve yay yapmak gitgide temel işi olur. Bundan ötürü bir tür silahçı olur çıkar. Bir başkası, küçük salaşların ya da bir yerden bir yere taşınabilen kulübelerin kafesini çatıp üstünü örtmekte kendini göstererek sivrilir. Komşularına bu yolda faydalı olmaya çalışır. Komşuları onu yine hayvan ve av eti vermekle mükâfatlandırır. Sonunda kendisini bütün bütün bu zanaata verip bir tür dülger olmanın işine geldiğini görür. Bunun gibi, bir üçüncü kimse demirci ya da bakırcı olur. Bir dördüncüsü vahşi giyeceğinin başlıcası olan post ve derilerin işleyicisi yahut debbağ olur. Böylece, kendi tüketimini aşan bütün emek ürününün fazla kısmını ihtiyaç duyabileceği başkalarının emek ürününün benzeri kısımlarıyla değiş tokuş edebileceğinden emin bulunması, her insanı kendini belirli bir işe vermeye, bu iş için olanca yetenek ve zekâsını geliştirip mükemmelleştirmeye özendirir. Gerçekte, başka başka insanlar arasındaki doğal yetenek farkı, sanıldığından azdır. Olgunluk çağına geldiklerinde, türlü mesleklerden insanları birbirinden ayırt eder görünen çeşitli yetenekler, genellikle işbölümünün nedeni olmaktan çok sonucudur.

Birbirine hiç benzemeyen seciyedeki kimseler arasında, örneğin bir bilgin ile sokaktaki sıradan bir hamal arasındaki fark pek öyle yaratılıştan değil, daha çok alışkanlık, âdet ve eğitimden ileri geliyor gibi görünmektedir. Bu kimseler dünyaya geldikleri zaman ve ömürlerinin ilk altı ya da sekiz yılında birbirlerine pek benzerlerdi. Ne ana babaları ne oyun oynadıkları arkadaşları, aralarında göze batan bir fark görebilirdi. O yaşlarda yahut az sonra bunlar birbirinden çok farklı işlerde çalışmaya koyulurlar. O zaman aralarında ayrılık göze çarpmaya başlar ve bu fark gitgide genişler. Öyle ki, artık filozof tüm o kendini beğenmişliğiyle aralarında bir tek benzeyiş noktası bulunduğunu kabule yanaşmayacaktır. Ama alışveriş, trampa, değiş-tokuş etme isteği olmasa idi, her insan yaşamak için muhtaç olduğu her gerekli ve elverişli maddeyi kendi başına ele geçirmek zorunda kalacaktı. Her birinin yerine getireceği ödev, yapacağı iş aynı olacak, büyük yetenek farklarını doğurabilecek biricik etken olan böyle bir görev ayrımı bulunmayacaktı.

Türlü meslekteki adamlar arasında çok dikkate değer bu yetenek farkını ortaya çıkaran bu istek olduğu gibi, bu ayrımı faydalı kılan da yine aynı eğilimdir. Aynı cinsten olduğu kabul edilen birçok hayvan soyu, insanlar arasında alışkanlık ve eğitimden önce var olduğu anlaşılan

yetenek farkından daha pek dikkate değer yetenek farkını doğadan alırlar. Yaratılışta yetenek ve zekâ bakımından bilgin ile sokağın hamalı arasındaki fark, bir samson ile bir tazı; bir tazı ile zağar; zağar ile bir çoban köpeği arasındaki farkın yarısı kadar değildir. Gelgelelim, bu çeşit hayvan soylarının, hep aynı cinsten olmalarına karşın, birbirine faydası yok gibidir. Samsonun kuvvetini desteklemekte, ne tazıdaki çevikliğin ne zağardaki zekânın ne çoban köpeğindeki yumuşak başlılığın en ufak bir hayrı olur. Trampa yahut değiş-tokuş etme gücü veya isteği olmadığı için bu türlü türlü yetenek ve yeteneklerin verimleri, ortaklaşa bir araya getirilip kaynaştırılamaz ve o soyun rahatlığı ve kolaylığı için ufacık bir yararı olmaz. Her hayvan, hep ötekilerinden ayrı, kendi kendine başının çaresine bakıp özvarlığını korumak zorundadır. Doğanın soydaşlarını birbirinden ayırdığı bu yetenek değişikliğinden hiçbir bakımdan yararlanamaz. Tersine olarak, insanlar arasındaki en aykırı yetenekler, birbirine faydalıdır. Teker teker sahibi oldukları yeteneklerin türlü ürünleri, hepsinde bulunan alışveriş, trampa, değiş-tokuş etme isteği sayesinde, denilebilir ki, ortaklaşa bir yığın halinde ortaya konulmuş olur. Her insan oradan başka insanlardaki yeteneklerin ürünlerinden gerek duyduğu parçayı satın alabilir. (...)

Görünmez El Çalışma ürünü, çalışmanın işlediği nesneye ya da maddelere kattığı şeydir. Bu ürün değerinin büyük yahut küçük olmasına bağlı olarak patronun kârı az veya çok olur. Gelgelelim bir adamın çalışmayı desteklemek üzere bir sermaye kullanması, yalnızca kâr uğrunadır. Bundan ötürü, o sermayeyi hep ürünü en değerli olması yahut en çok para ile veya başka malların en fazlasıyla değiş-tokuş edilmesi muhtemel bulunan çalışmayı desteklemekte kullanmaya çaba gösterecektir. Ama her topluluğun yıllık geliri her zaman tıpkı tıpkısına o topluluğun yıllık tüm çalışma ürününün değişim değeri kadardır; daha doğrusu, o değişim değerinin ta kendisidir. Onun için, sermayesini elinden geldiğince yerli çalışmanın hayrına kullanmaya, böylelikle o çalışmayı ürünü en büyük değerde olabilecek biçimde yönetmeye çaba gösterdiğinden, herkes topluluğun yıllık gelirini ister istemez imkân ölçüsünde çoğaltmak için didinir. Gerçekte, genel olarak, kamu menfaatini kollamaya niyeti olmadığı gibi, bu çıkarı ne derece gütmekte olduğunun da farkında değildir.

Yerli çalışmayı tutmayı yabancı emeği desteklemeye tercih etmekle yalnızca kendi güvenliğini gözetir. O çalışmayı, ürünü en büyük değerde olacak biçimde yönetmekle de yalnız kendi kazancını düşünür; bunda birçok başka hallerde olduğu gibi görünmeyen bir el onu hiç aklından geçmeyen bir amacı gütmeye iter. Bunun aklından geçmeyişi, toplum için her zaman pek öyle kötü olmaz. Kendi çıkarı peşinde koşmakla toplumun çıkarını çoğu zaman gerçekten onu kollamaya niyet ettiği zamandakine göre daha etkin şekilde kollamış olur. Kamu yararına ticaret ediyormuş gibi davrananlardan pek hayır geldiğini görmedim. Gerçekte, bu tacirler arasında fazla rastlanmayan bir yapmacıklık olup onları bundan vazgeçirmek için uzun söze gerek yoktur. Sermayesini kullanabileceği ve ürünü değeri daha çok olması muhtemel yerlim emek çeşidinin hangisi olduğunu, her kimse bulunduğu durum içinde kendi başına besbelli bir devlet adamının yahut kanun koyucunun onlar hesabına yapabileceğinden çok daha iyi kestirebilir. Sermayelerini ne şekilde kullanmaları gerektiği konusunda özel kişileri yönetmeye kalkan devlet adamı hem pek gereksiz bir özenin yükü altına girer hem de tek kişiye bırakılmak şöyle dursun, ne türlü olursa olsun, hiçbir meclise ya da ayana bile güvenle emanet edilemeyecek bir yetkiyi kabullenmiş olur. Bu yetki ise kendini onu kullanmaya yetenekli sanacak kadar sersem, iddiacı bir adamın elinden daha tehlikeli bir yere teslim edilemez.

Kısıntıların Anlamsızlığı Üzerine Her bir millete, alışveriş yaptığı bütün milletlerin refahına kıskanç bir gözle baktırılmış, onların kazancı kendisinin zararı saydırılmıştır. Bireyler arasında olduğu gibi milletler arasında da doğal olarak bir birlik ve dostluk bağı olması gereken ticaret, uyumsuzlukla düşmanlığın en gür kaynağı olmuştur. Şimdiki yüzyıl ile geçen yüzyıl içinde krallarla bakanların densiz ihtirası, Avrupa huzuru için tacirlerle sanayicilerin arsız kıskançlığından daha öldürücü olmamıştır. İnsanoğlunu yönetenlerin ortalığı kasıp kavurmaları ve hak tanımamaları, insan işinin doğası dolayısıyla, korkarım hemen hepsi çaresi bulunmayan eski bir beladır. İnsanoğlunun hükümdarı olmayan ve olmaması gereken tacirlerle sanayicilerin, o bayağı yırtıcılığı ve hep kendine yontan zihniyeti belki düzeltilemez ama bunun, kendilerinden başkasının rahatını bozmasının önüne pekâlâ geçilebilir. Bu mezhebi aslında icat edenin de yayanın da tekel zihniyeti olduğuna kuşku yoktur; onu ilk kez öğretenlerin de ona inananlar gibi budala olmadıkları muhakkaktır. Her ülkede ihtiyaç duyduklarını en ucuza verenden satın almak, büyük halk topluluğunun her zaman çıkarınadır ve çıkarına olması gerekir. Sorun öylesine gün gibi açıktı ki, bunu ispat için tutup zahmete girmek gülünç olur.

Zaten tacirlerle sanayicilerin menfaate dayanan safsataları insanoğlunun sağduyusunu altüst etmese, bu söz konusu bile olamaz. Bu bakımdan onların çıkarı, büyük halk topluluğunun menfaatine taban tabana aykırıdır. Bir şirketin4 gedik sahiplerinin, öteki ahalinin kendilerinden başka işçi çalıştırmasına ket vurmakta çıkarı olduğu gibi, anayurt piyasanın tekelinin kendilerinden başka işçi çalıştırmasına ket vurmakta çıkarı olduğu gibi, anayurt piyasasının tekelini kendilerine sağlamak da her ülkenin tacirleri ile sanayicilerinin çıkarıdır. Büyük Britanya ile öteki Avrupa ülkelerinin çoğunda yabancı tacirlerin ithal ettiği eşyanın hemen hepsi üzerindeki olağanüstü resimler bu yüzdendir. Kendi sanayi mamullerimizle rekabet durumuna girebilecek bütün yabancı sanayi malları üzerindeki yüksek resimlerle yasaklar bundan dolayıdır. Aradaki ticaret dengesinin aleyhte olduğu sanılan, yani ulusal düşmanlığın aleyhlerine pek şiddetle alevlenmiş olduğu ülkelerden her türlü mal ithaline karşı olağanüstü engeller de bundandır. Bununla birlikte, komşu bir milletin zenginliği, savaşta ve siyasette tehlikeli olmakla beraber ticarette kuşkusuz faydalıdır.

Bu, savaş halinde, düşmanlarımızın bizimkine üstün donanmalar ve ordular bulundurabilmelerini mümkün kılar. Ama bir barış ve ticaret durumu içinde yine bu onların bizimle daha büyük değer üzerinden değiş-tokuşta bulunmalarını, doğrudan doğruya kendi çalışmamızın ürünü için yahut ürün ile satın alınan şeyler için daha iyi bir pazar sağlamalarını mümkün kılar. Zengin bir adamın nasıl kendi yöresindeki çalışkan kimseler için yoksul birisine kıyasla daha iyi müşteri olması ihtimali varsa, zengin bir milletin de öyledir. Gerçekte, kendisi sanayici olan bir zengin, aynı işle uğraşanların hepsi için çok tehlikeli bir komşudur. Gelgelelim o semttekilerin bütün geri kalanı, yani en çoğu onun masrafının kendilerine sağladığı mükemmel pazardan yararlanır. Onu aynı işte daha yoksul sanayicilere göre daha ucuza satış yapmasından bile kâr ederler. Bunun gibi, zengin bir milletin sanayicileri, komşularının sanayicilerine kuşkusuz pek tehlikeli bir rakip olabilir. Bununla birlikte, bu aynı rekabet, bir yandan da böyle bir milletin yaptığı büyük masrafın kendilerine başka her şekilde sağladığı mükemmel pazardan çok kâr eden büyük halk topluluğu için faydalıdır.... * Burada bahsi geçen şirket bugünkü anlamda değildir, burada üreticilerin veya tacirlerin oluşturduğu ve devletin verdiği bir nişan ile veya yerel yetkililerin yasalarının izniyle tekelleşen bir lonca söz konusudur.